

Departementene

Strategi

Strategi mot arbeidslivskriminalitet

Revidert 5. februar 2019

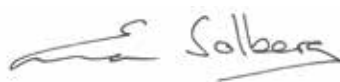
Forord

Arbeidslivskriminalitet har alvorlige konsekvenser for arbeidstakere, virksomheter og samfunnet som helhet.

Skal vi ha et godt og seriøst arbeidsliv i Norge, må arbeidslivets spilleregler følges og arbeidslivskriminalitet forhindres og bekjempes.

Regjeringen la fram sin strategi mot arbeidslivskriminalitet i 2015. Strategien ble fornyet og oppdatert i 2017, og den er på nytt blitt revidert i februar 2019. Arbeidet med strategien er gjennomført i dialog med hovedorganisasjonene i arbeidslivet.

Regjeringen vil bekjempe arbeidslivskriminalitet med målrettede tiltak, økt kontrollinnsats og samarbeid mellom myndigheter og arbeidslivets parter.

Erna Solberg
Statsminister

Siv Jensen
Finansminister

Jan Tore Sanner
Kunnskaps- og integreringsminister

Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialminister

Torbjørn Røe Isaksen
Næringsminister

Kjell Ingolf Ropstad
Barne- og familieminister

Harald T. Nesvik
Fiskeriminister

Tor Mikkjel Wara
Justis- og innvandringsminister

Jon Georg Dale
Samferdselsminister

Monica Mæland
Kommunal- og moderniseringsminister

Ine Eriksen Søreide
Utenriksminister

Innhold

1 Innledning	3
2 Utfordringene	5
3 Status for revidert strategi 2017	11
4 Revidert strategi mot arbeidslivskriminalitet	13
Tiltaksoversikt	13
Samarbeid med partene i arbeidslivet	15
Forebygging og innkjøp	17
Kunnskap	21
Informasjon	22
Kontroll og oppfølging	23
Bedre registerordninger og identitetsforvaltning.....	28
Internasjonalt samarbeid	31

1 Innledning

Januar 2015 la Regjeringen fram sin strategi mot arbeidslivskriminalitet. Strategien ble utarbeidet etter dialog med hovedorganisasjonene i arbeidslivet. Hovedretningene for strategien er: Et bredt og vedvarende samarbeid mellom alle aktører i det organiserte arbeidslivet og en bedret koordinering mellom de offentlige etatene slik at deres felles innsats blir så slagkraftig som mulig. Strategien ble revidert i februar 2017 og på nytt i februar 2019.

Arbeidslivskriminalitet er fortsatt et stort problem med alvorlige konsekvenser for berørte arbeidstakere, virksomheter og samfunnet for øvrig. Arbeidslivskriminalitet kan føre til redusert verdiskaping og dermed svekke grunnlaget for velferden. Norge er i dag et land preget av tillit. For å opprettholde tilliten i arbeidslivet er det av stor betydning at lover og regler følges og at kriminelle aktører får redusert sitt handlingsrom.

Som oppfølging av Regjeringens strategi fra 2015 er det satt i gang en rekke tiltak for å bekjempe arbeidslivskriminalitet. Etatene erfarer imidlertid at de kriminelle aktørene er blitt mer tilpasningsdyktige for å unngå å bli oppdaget, og i økende grad kamouflerer de virksomheten bak en tilsynelatende lovlydig fasade. Det innebærer at det er blitt mer krevende å bekjempe kriminelle aktører enn tidligere. Regjeringen ønsker å styrke innsatsen for å forhindre og bekjempe arbeidslivskriminaliteten. Økt fokus på forebygging, bedre kunnskapsgrunnlag og mer målrettet informasjon skal bidra til å gjøre markedet mindre for de kriminelle aktørene.

I denne reviderte strategien er områdene forebygging, kunnskap og informasjon fremhevet som viktige områder. Tiltakene i den reviderte strategien er oppdatert, enkelte nye områder lagt til og tiltak som allerede er gjennomført er tatt ut.

Hovedområder i strategien:

Samarbeid med partene i arbeidslivet

Det er nødvendig med et bredt og vedvarende samarbeid i arbeidslivet for å bekjempe kriminalitet og useriøse arbeidsforhold. Regjeringen setter temaet på dagsorden både i egne toppmøter om arbeidslivskriminalitet og i Kontaktutvalget, og vil følge opp tiltakene i strategien i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Forebygging og innkjøp

Anskaffelsesregelverket inneholder bestemmelser som skal bidra til å forebygge arbeidslivskriminalitet og useriøse arbeidsforhold i offentlige innkjøp. Også private virksomheter har ansvar for å motvirke arbeidslivskriminalitet i sine leveranser. Markedet for tjenester til forbrukere er stort, og deler av det kan være attraktivt for kriminelle aktører.

Regjeringen ønsker å redusere markedet for de kriminelle aktørene. Det må bli lettere å finne frem til de seriøse aktørene og vanskeligere for de useriøse aktørene å tilby sine tjenester. Dette skal blant annet skje gjennom tiltak overfor offentlige oppdragsgivere, bevisstgjøring av forbrukere og styrking av samspillet med profesjonelle private innkjøpere. Organisasjonene i arbeidslivet har også en viktig rolle som pådriver i arbeidet mot arbeidslivskriminalitet både overfor egne medlemmer og myndighetene.

Kunnskap

Kunnskap om arbeidslivskriminalitet som fenomen, herunder omfang, årsaker, konsekvenser og utvikling, er nødvendig for å kunne forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet effektivt. Med et godt grunnlag for å vurdere effekten av tiltakene som gjennomføres, vil mulighetene for å lære, korrigere og styre innsatsen mot arbeidslivskriminalitet bli bedre.

Informasjon

Målrettet informasjon til utenlandske arbeidstakere og virksomheter som utfører oppdrag i Norge, er viktig for å forebygge arbeidslivskriminalitet og useriøse arbeidsforhold. Et viktig formål er at utenlandske arbeidstakere kjenner sine rettigheter og plikter, vet hva de kan kreve av sin arbeidsgiver, samt hvilke rettigheter de har til bistand og beskyttelse dersom de er utsatt for menneskehandel eller andre straffbare forhold.

Kontroll og oppfølging

Arbeidslivskriminaliteten er sammensatt og må bekjempes gjennom felles innsats fra politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og andre offentlige etater. Dette samarbeidet er blitt styrket og gjort mer systematisk på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. At etatene deler informasjon med hverandre og benytter sine samlede sanksjonsmuligheter er viktig for å sikre effektiv kontroll og oppfølging fra offentlige myndigheter.

Bedre registerordninger og identitetsforvaltning

Etatene som samarbeider om å bekjempe arbeidslivskriminalitet erfarer at de kriminelle aktørene og nettverkene er godt organisert. De melder om profesjonelle aktører som benytter seg av ulike og kreative metoder i strid med gjeldende regelverk for å sikre seg innpass i markedet og økonomisk vinning. Bruk av falsk og uriktig identitet muliggjør blant annet bruk av fiktive arbeidskontrakter og arbeidsforhold. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å bekjempe misbruk av identiteter og fremme sikker identifisering. Registreringen av utenlandske tjenesteytere som utfører arbeidsoppgaver i Norge skal forbedres.

Internasjonalt samarbeid

Kriminalitet og useriøse arbeidsforhold er grenseoverskridende utfordringer. Regjeringen har i et initiativ overfor EU-kommisjonen foreslått å styrke det europeiske samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Styrket samarbeid med tilsyns- og kontrollmyndigheter i andre land er viktig for å oppnå resultater. Norske myndigheter tar del i en rekke internasjonale samarbeidstiltak. EØS-midlene kan bidra til et slikt arbeid i de land som mottar slike midler, i henhold til Regjeringens europastrategi.

2 Utfordringene

Arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet innebærer handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

Et karakteristisk trekk ved arbeidslivskriminalitet er innslaget av multikriminalitet.

Arbeidslivskriminalitet kjennetegnes ved ett eller flere av følgende elementer:

- Skatte- og avgiftskriminalitet – overtredelse av skatteloven, skatteforvaltningsloven, skattebetalingsloven og merverdiavgiftsloven
- Grove regnskaps- og bokføringsovertredelser – uriktige og mangelfulle regnskap og bruk av fiktiv/uriktig dokumentasjon
- Korrupsjon
- Utroskap – ulovlig tapping av selskaper
- Konkurskriminalitet
- Hvitvasking
- Valutasmugling
- Menneskehandel
- Trygdesvindler – mottak av trygd samtidig som det arbeides svart
- Grove bedragerier – bestillingsbedragerier, fakturasvindler, bedragerier mot finansnæringen
- Uriktige eller falske opplysninger og dokumentasjon til offentlig myndighet – herunder bruk av falsk identitet og registrering av uriktig informasjon i offentlige registre
- Grove brudd på arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven
- Utbytting av arbeidskraft i strid med lov og avtale
- Overtredelse av utlendingsloven – bruk av ulovlig arbeidskraft

Forholdet til sosial dumping

Arbeidslivskriminalitet handler om straffbare forhold, mens sosial dumping ikke nødvendigvis gjør det. Det vil i mange sammenhenger være sammenfall mellom sosial dumping/ useriøse arbeidsforhold og brudd på ulike lover som regulerer arbeidslivet, men ikke alltid. Innsatsen mot sosial dumping favner stort sett videre enn tiltakene mot arbeidslivskriminalitet vil gjøre, samtidig som det kan være eksempler på kriminalitet i arbeidslivet som ikke går ut over arbeidstakerne. Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er derfor delvis overlappende.

Forholdet til menneskehandel

Menneskehandel i form av tvangsarbeid er en alvorlig form for arbeidslivskriminalitet. Indikatorer på tvangsarbeid kan være at arbeiderne lever under uverdige forhold og mangler kontroll over egen arbeids- og livssituasjon. Det kan være tale om maktbruk, avhengighetsforhold og press, som den enkelte føler seg tvunget til å akseptere for å unngå at arbeidsgiveren varsler myndighetene om ulovlig opphold eller andre forhold som kan få negative konsekvenser for vedkommende.

Forholdet til økonomisk kriminalitet

Arbeidslivskriminalitet henger sammen med økonomisk kriminalitet. Økonomisk kriminalitet defineres gjerne som «profittmotiverte, lovstridige handlinger som ofte begås innenfor eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller gir seg ut for å være – lovlig». Hvitvasking, skatte-, avgifts- og tollunndragelser, regnskapskriminalitet og verdipapirkriminalitet faller inn under denne definisjonen. Strategien mot arbeidslivskriminalitet utgjør en viktig del av regjeringens samlede tiltak mot økonomisk kriminalitet.

Utfordringer for lønnsdannelsen

Kriminalitet og useriøse forhold undergraver de verdiene som er grunnlaget for partssamarbeidet i norsk arbeidsliv. Holden-utvalget (NOU 2013:13), som i sin innstilling vurderte utfordringene for lønnsdannelsen i Norge, uttalte at det er nødvendig med ordninger for å motvirke sosial dumping og lavlønnskonkurransen i lang tid fremover. Cappelen-utvalget (NOU 2016:15) konkluderte med at Holden-utvalgets vurderinger fortsatt er aktuelle. I begge disse utvalgene var alle hovedorganisasjonene i arbeidslivet representert.

Hvilket omfang har arbeidslivskriminaliteten?

I en rapport utarbeidet på oppdrag fra Skatteetaten har Samfunnsøkonomisk analyse anslått skatte- og avgiftsunndragelser relatert til arbeidslivskriminalitet i 2015. Samfunnsøkonomisk analyse opererer med et spenn mellom om lag 12 og 60 milliarder kroner som anslag for omfanget av manglende innbetaling av skatter og avgifter.

Samfunnsøkonomisk analyse har også beregnet omfanget av verdiskaping som er skjult for omverdenen. Dette omfatter data for avdekket inntekt og grunnlag for arbeidsgiveravgift knyttet til arbeidslivskriminelle handlinger, samt et anslag for verdien av relevant trygdesvindel. Samfunnsøkonomisk analyse anslår et spenn for skjult verdiskaping på mellom 28 og 108 milliarder kroner i 2015. 28 milliarder kroner tilsvarer 1,2 prosent av Fastlands-BNP. Samfunnsøkonomisk analyses beregninger tyder på at omfanget av arbeidslivskriminalitet var økende i perioden 2000–2009, men at det deretter har flatet ut.¹

Skatteetaten har også utført egne analyser basert på etatens kontrolldata og en serie spørreundersøkelser rettet mot virksomheter og forbrukere. Skatteetaten kommer frem til at om lag femten prosent av alle virksomheter er involvert i arbeidslivskriminalitet. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til dette anslaget. Andelen er høyest i deler av byggenæringen og godstransport på vei. Skatteetatens analyse tyder på at offentlige etaters kontrollinnsats fører til reduksjon i omfanget av arbeidslivskriminalitet i de bransjer og næringer som følges tett opp av myndighetene.²

¹ Samfunnsøkonomisk analyse (2017) *Analyse av former, omfang og utvikling av arbeidslivskriminalitet*. Rapport 69-2017.

² Skatteetaten (2017) *Omfanget av utviklingen av arbeidslivskriminaliteten i Norge - Analyse av risikobaserte kontroller*. Teknisk rapport 2017.

Kartlegging av holdninger til skatteunndragelser

Kartlegging av holdninger til skatteunndragelser kan gi indikasjon på utviklingen i arbeidslivskriminaliteten. Skatteetaten gjennomfører årlige spørreundersøkelser blant næringer og virksomheter, mens Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) gjennomfører undersøkelser blant forbrukere annet hvert år:

- SERO (Skatteetatens undersøkelse om etterlevelse, rapportering og oppdagelsesrisiko)
- Undersøkelse mot bygg- og anleggsbransjen «Proffmarkedet» (BA-proff)
- SMSØ sin undersøkelse om svart arbeid i privatmarkedet

I SERO stilles det blant annet spørsmål til næringsdrivende om hvor stor sannsynlighet det er for at skattemyndighetene oppdager skatteunndragelser i deres bransje. I undersøkelsen for 2018 er det om lag 70 prosent som oppgir at det er stor sannsynlighet for å bli oppdaget, som er en økning på 10 prosent fra 2016. SMSØs undersøkelse av omfanget av svart arbeid i privatmarkedet tyder på en nedgang i kjøp av svart arbeidskraft, fra 14 prosent i 2016 til 10 prosent i 2018.

Rapport om arbeidslivskriminalitet i Norge

Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) utarbeidet i 2017 en situasjonsbeskrivelse om arbeidslivskriminalitet.³ Denne rapporten bygger på en tilsvarende situasjonsbeskrivelse fra 2014. Den gang viste rapporten at arbeidslivskriminaliteten var i ferd med å bli mer systematisk og organisert. Dette har utviklet seg videre. Situasjonsbeskrivelsen fra 2017 viser at virksomheter i økende grad kamuflerer sine lovbrudd bak en tilsynelatende lovydig fasade. Etatene opplever at aktiviteter i økt grad flyttes mellom virksomheter, at det stadig opprettes nye virksomheter og at enkeltpersonforetak benyttes der det egentlig foreligger et arbeidsgiveransvar. Bruk av fiktiv og falsk dokumentasjon trekkes fram som en stor utfordring, og benyttes blant annet for å kamuflere svart arbeid. Falsk ID og misbruk av ID ser også ut til å øke i omfang, og spiller en sentral rolle i saker som gjelder bedragerier.

De kriminelle aktørene opererer i flere bransjer og flytter gjerne virksomhet mellom bransjer. Omfanget ser fortsatt ut til å være høyest i byggenæringen, men etatene avdekker også mange lovbrudd i tjenestevirksomhet tilknyttet eiendomsdrift, bilvask og -verksted, renhold, frisør/skjønnhetspleie, servering mv. Godtransport på vei trekkes også fram som en arena hvor kriminelle aktører opererer.

³ Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (2017) *Situasjonsbeskrivelse 2017 – Arbeidslivskriminalitet i Norge*.

Kartlegging av svindel med trygdeytelser

PROBA samfunnsanalyse har i en analyse på oppdrag av Arbeids- og velferdsdirektoratet i 2013 estimert at omfanget av trygdesvindel utgjør fem prosent av utbetalinger til overgangsstønad, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon, dagpenger og foreldrepenger.¹ I 2018 anslår Oslo Economics at omfanget av feilutbetalinger knyttet til sykepenger, som innebærer både bevisste handlinger (trygdesvindel) og ubevisste handlinger (f. eks. bruker- eller prosessfeil), utgjør mellom 150 og 550 millioner kroner årlig.² Oslo Economics har også fått i oppdrag å analysere feilutbetalinger på dagpengeområdet.

¹ PROBA samfunnsanalyse (2013) *Trygdesvindel i Norge*.

² Oslo Economics (2018) *Kartlegging av omfanget av feilutbetalinger på sykepengeområdet*.

Felles mål for det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet

Arbeidstilsynet, politiet, Skatteetaten og Arbeids- og velferdsetaten har organisert et bredt samarbeid om innsats mot arbeidslivskriminalitet. Etatene er blitt enige om å innrette sin felles innsats for å oppnå følgende mål:

- *Sentrale trusselaktører* har fått sin kapasitet og intensjon betydelig redusert
- *Utenlandske arbeidstakere* er satt i stand til å ivareta sine rettigheter og oppfylle sine plikter
- *Forbrukere og oppdragsgivere* bidrar ikke til arbeidslivskriminalitet ved kjøp av varer og tjenester

For å bekjempe de kriminelle aktørene i arbeidslivet vil etatene benytte ulike virkemidler, slik som å frata verdier, stanse virksomhet, frata rettigheter, hindre fra å organisere og kamuflere ulovlig virksomhet og straffeforfølgning. Det er et mål at de kriminelle aktørene skal oppleve det som vanskelig å organisere og kamuflere lovbruddene, samt å få tilgang på kapital, kunder, leverandører, kompetanse og arbeidskraft, som de er avhengige av for å drive ulovlig. Målsettingen er at de kriminelle aktørene skal oppleve det som vanskelig, og helst umulig, å tjene penger på slik virksomhet i arbeidslivet. Etatene skal også gjennomføre tiltak rettet mot utenlandske arbeidstakere for å styrke deres muligheter til å ivareta sine rettigheter og plikter. I tillegg skal etatene utvikle og gjennomføre tverretatlige forebyggende tiltak rettet mot forbrukere og oppdragsgivere.

Etatenes reaksjoner i kombinasjon

Når etatene samordner sine reaksjoner og bruker dem i kombinasjon, gir det etatene et stort potensiale til å kunne begrense eller stanse kriminelle aktører. Eksempelet under viser hvordan kombinert reaksjonsbruk fra a-krimisenteret og linjeorganisasjonen i etatene bidro til å redusere kapasiteten til en virksomhet med flere involverte kriminelle aktører¹:

«Uregistrert Øst»

En utenlandsk virksomhet i byggebransjen opererte i Norge i flere år, uten å være registrert i landet.¹ Virksomheten opererte som hovedentreprenør for eiendoms-selskaper og private utbyggere, og brukte flere virksomheter fast som leverandører på ulike byggeplasser. Da etatene kontrollerte virksomheten ble det avdekket brudd på flere ulike lover og regler, og det ble benyttet følgende virkemidler:

- Arbeidstilsynet stanset virksomheten på grunn av overhengende fare og manglende oppfyllelse av tidligere gitte pålegg.
- Politiet bortviste arbeidere fra stedet, og stanset virksomheten.
- Politiet, i samarbeid med Utlendingsdirektoratet, pågrep og senere utviste tredjelandsborgere uten oppholdstillatelse. Det ble avdekket falske identiteter som resulterte i anmeldelse.
- Plan- og bygningsetaten trakk ansvarsretten fra en virksomhet (medhjelper til «Uregistrert Øst») grunnet manglende byggteknisk kvalitet på arbeidet.
- Arbeidstilsynet ila byggherren tvangsmulkt.
- En av de medvirkende virksomhetene ble begjært konkurs.
- Det ble foretatt bokettersyn og etterberegning av skatt og arbeidsgiveravgift hos tidligere og daværende oppdragsgivere til den uregistrerte virksomheten. Sikring av verdier og innkreving ble foretatt for flere av disse.
- Det ble foretatt ettersyn hos den uregistrerte virksomheten for innkreving og sikring av verdier.

Etatene viser til at saken var uoversiktlig i omfang, med flere involverte aktører. Etatenes reaksjonsbruk rettet seg mot flere oppdragsgivere og byggherrer, i tillegg til «Uregistrert Øst» og samarbeidende virksomheter. Eksempelet understreker betydningen av samarbeid med andre myndigheter, i dette tilfellet Plan- og bygningsetaten. Her medførte tap av ansvarsrett for virksomheten store negative konsekvenser, som manglende mulighet til å delta i fremtidige byggeprosjekter.

¹ Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningscenter (2018) *Mer effektiv sanksjonering*.

3 Status for revidert strategi 2017

Tiltakene i strategien mot arbeidslivskriminalitet er fulgt opp gjennom et bredt samarbeid hvor Statsministerens kontor og ni departementer er involvert. Et eget statssekretærutvalg følger opp, og sakene drøftes jevnlig med partene i arbeidslivet. Det holdes toppmøter ledet av statsministeren, og samarbeidet med partene følges opp innenfor rammene av Regjeringens kontaktutvalg. Det er blitt utarbeidet halvårlige statusrapporter med beskrivelser av hvordan tiltakene gjennomføres. Status etter to år viser at mange av tiltakene er gjennomført eller under gjennomføring. Noen tiltak er videreført eller videreutviklet videre. Enkelte tiltak er løpende, slik som samarbeidet med partene i arbeidslivet.

Nr	Tiltak	Løpende arbeid	Under gjennomføring	Gjennomført
Samarbeid med partene i arbeidslivet				
1	Trepartssamarbeid mot arbeidslivskriminalitet	X		
2	Videreutvikle treparts bransjesamarbeid i utsatte bransjer	X		
3	Samarbeid mot svart økonomi		X	
4	Næringslivskontakter i politiet			X
5	Vurdering av ulike sider ved innleie av arbeidskraft			X
Kontroll og oppfølging				
6	Videreutvikle et forpliktende og koordinert samarbeid mellom etatene	X		
7	Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter			X
8	Styrket informasjonsdeling mellom kontroll-etatene og mellom kontrolletatene og politiet		X	
9	Mer effektiv sanksjonering av lovbrudd innen økonomisk kriminalitet		X	
10	Bo-koordinatorer i politiet			X
11	Bedre registrering og oppfølging av utsatte arbeidstakere og tjenesteytere		X	
12	Bedre registerkvalitet i offentlige registre		X	
Innkjøp				
13	Informasjon og oppfølging av regelverket for offentlige anskaffelser			X
14	Utvikle ordning som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse		X	
15	Styrking av godkjenningsordningen for renholdsvirksomheter			X

Nr	Tiltak	Løpende arbeid	Under gjennomføring	Gjennomført
Kunnskap				
16	Godkjenning av utenlandsk fagutdanning			X
17	Videreutvikle ordningen med sentral godkjenning for foretak i bygge- og anleggsnæringen, og innføre en registerordning for seriøse foretak		X	
18	Kartlegge tilknytningsformer i arbeidslivet og bruk av utenlandsk arbeidskraft			X
19	Styrket kunnskap om skatteunndragelser og svart økonomi		X	
Informasjon				
20	Målrettet informasjonstilbud overfor utenlandske arbeidstakere i Norge		X	
Internasjonalt samarbeid				
21	Forsterke samarbeidet med tilsynsmyndigheter i andre land – oppfølging av EUs innsats mot svart arbeid		X	
22	Gjennomføre håndhevingsdirektivet til utsendingsdirektivet i norsk rett			X
Sikrere identitet og identitetsforvaltning				
23	Gjennomgang av sikkerhetsnivåer i ID-dokumenter		X	
24	ID-kontroll ved utstedelse av D-nummer og helhetlig ansvar for EØS-borgere		X	
25	Utrede knytning av biometri mellom Folkeregisteret, passregisteret og utlendingsregisteret		X	

4 Revidert strategi mot arbeidslivskriminalitet

Tiltaksoversikt

Nedenfor følger en samlet oversikt over tiltakene i den reviderte strategien. Flere av tiltakene er endret sammenlignet med revidert strategi som ble lagt frem i 2017. Enkelte tiltak har endret plassering og det har kommet til nye tiltak. Det vil utarbeides en statusrapport med utgangspunkt i den reviderte strategien.

Nr	Tiltak	Ansvarlige departementer
Samarbeid med partene i arbeidslivet		
1	Trepartssamarbeid mot arbeidslivskriminalitet	Statsministerens kontor koordinerer
2	Arbeide videre med treparts bransjesamarbeid i utsatte bransjer	Arbeids- og sosialdepartementet
3	Tiltak for å fremme seriøsitet i bygge- og anleggsnæringen	Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet
Forebygging og innkjøp		
4	Styrket tverretattlig samarbeid om forebygging av arbeidslivskriminalitet	Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet
5	Næringslivskontakter i politiet	Justis- og beredskapsdepartementet
6	Utvikle tjeneste som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse – eBevis	Nærings- og fiskeridepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet
7	Informasjon og oppfølging av regelverket for offentlige anskaffelser	Nærings- og fiskeridepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet
8	Samarbeid mot svart økonomi	Finansdepartementet
9	Gjøre det enklere for forbrukere å velge seriøse aktører	Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet
10	Gjøre det enklere for private virksomheter å være seriøse	Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet koordinerer
11	Styrket oppfølging av leverandører ved innkjøp av arbeidsmarkedstiltak	Arbeids- og sosialdepartementet
Kunnskap		
12	Styrket kunnskap om arbeidslivskriminalitet	Finansdepartementet koordinerer
13	Kartlegge utviklingen av tilknytningsformer i arbeidslivet og bruken av allmenngjøring av tariffavtaler	Arbeids- og sosialdepartementet
Informasjon		
14	Målrettet informasjonsarbeid overfor utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere	Finansdepartementet koordinerer
15	Økt oppmerksomhet overfor ofre for tvangsarbeid og menneskehandel	Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Nr	Tiltak	Ansvarlige departementer
Kontroll og oppfølging		
16	Videreutvikle det tverretatlige samarbeidet	Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer
17	Styrket samarbeid og oppfølging i vei- og transportsektoren	Samferdselsdepartementet
18	Styrket informasjonsdeling mellom offentlige myndigheter	Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer
19	Mer effektiv sanksjonering	Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet
20	Styrket håndheving av ulovlig innleie	Arbeids- og sosialdepartementet
21	Effektiv inndragning	Justis- og beredskapsdepartementet
22	Bedre tilgang til konkursopplysninger	Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer
23	Etatenes samarbeid med arbeids- og næringslivet	Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer
Bedre registerordninger og identitetsforvaltning		
24	Bedre registerkvalitet i offentlige registre	Finansdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet
25	Bedre registrering og oppfølging av tjenesteytere og utsatte arbeidstakere	Arbeids- og sosialdepartementet
26	Sikrere ID-dokumenter	Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer
27	ID-kontroll ved utstedelse av D-nummer og helhetlig ansvar for EØS-borgere	Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer
28	Utrede knytning av biometri mellom Folkeregisteret, passregisteret og utlendingsregisteret	Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer
Internasjonalt samarbeid		
29	Gjennomføre utsendingsdirektivet i norsk rett	Arbeids- og sosialdepartementet
30	Styrket samarbeid på europeisk nivå	Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer
31	Forsterke det internasjonale samarbeidet mellom kontrollmyndigheter	Arbeids- og sosialdepartementet, Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Utenriksdepartementet

Samarbeid med partene i arbeidslivet

Forebygging og bekjempelse av arbeidslivskriminalitet krever samarbeid mellom myndighetene, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene. Dette trepartssamarbeidet foregår på en rekke arenaer og med ulike virkemidler, blant annet treparts bransjeprogram, byggenæringens seriøsitetsforum, samarbeid mot svart økonomi og politiets næringslivs-kontakter. Det vil bli lagt opp til å utveksle erfaringer mellom de ulike myndigheter som har ansvar for de enkelte samarbeidsarenaene. Organisasjonene i arbeidslivet spiller en sentral rolle for å motvirke arbeidslivskriminalitet. I tillegg til samarbeidstiltak med myndighetene gjennomfører de også viktige tiltak på egen hånd, blant annet ved å bistå utsatte arbeidstakere og gi råd og veiledning om hvordan virksomheter kan stille krav til og følge opp sine underleverandører.

1. Trepertssamarbeid mot arbeidslivskriminalitet

Regjeringen vil videreføre samarbeidet med partene i arbeidslivet om en bred, felles og strategisk satsing mot arbeidslivskriminalitet. Som en del av oppfølgingen av strategien holdes det regelmessige toppmøter mellom regjeringen og hovedorganisasjonene i arbeidslivet, neste gang i 2020. Trepertssamarbeidet mot arbeidslivskriminalitet vil også bli videreført og fulgt opp i Regjeringens kontaktutvalg med partene i arbeidslivet.

Ansvar: Statsministerens kontor koordinerer

2. Arbeide videre med treparts bransjesamarbeid i utsatte bransjer

Treperts bransjeprogrammer er innført i samarbeid mellom myndighetene og partene som et virkemiddel for å bidra til anstendige og seriøse arbeidsforhold i utsatte bransjer. I 2018 er det opprettet et nytt bransjeprogram for bilbransjen, som kommer i tillegg til de eksisterende bransjeprogrammene i renhold, transport og uteliv. Arbeidstilsynet tilrettelegger aktiviteten fra myndighetenes side. Myndighetene og partene er enige om å gjennomføre en evaluering av treparts bransjeprogram som arbeidsform. En slik evaluering planlegges gjennomført i 2019.

Renhold

Bransjeprogrammet for renhold ble etablert i 2012. Samme år ble det innført en godkjenningsordning for renholdsvirksomheter for å bedre arbeidsforholdene i bransjen. I 2018 ble det gjennomført en kartlegging som viser at det fortsatt er klare utfordringer i bransjen. Det er utarbeidet en egen guide for kjøp av renholdstjenester som skal hjelpe virksomheter til å ivareta informasjons- og påseplikten. Bransjeprogrammet arbeider videre med blant annet informasjonstiltak overfor innkjøpere av renholdstjenester, et verktøy som virksomhetene kan benytte til å risikovurdere arbeidsmiljøforhold, og det planlegges en elektronisk guide for å starte og drive virksomhet, samt språkopplæring og kompetansetiltak for arbeidstakere i bransjen.

Uteliv

Bransjeprogrammet for uteliv (serveringsbransjen) ble etablert i 2014. Det er gjennomført en kartlegging av arbeidsforholdene i bransjen. Denne følges opp med tiltak, blant annet når det gjelder informasjon og veiledning. I 2018 har bransjeprogrammet samarbeidet med Brønnoysundregistrene om å utvikle en elektronisk guide for å starte og drive utelivsvirksomhet, og med Likestillings- og diskrimineringsombudet om veileder og opplæring mot seksuell trakassering.

Transport

Bransjeprogrammet for transport ble etablert i 2014 og er orientert mot godstransport på vei og turbusstrafikk. Bransjeprogrammet har blant annet utviklet en veileder for bestilling av transporttjenester og bestilling av turbuss. Det skal videre iverksettes en kartlegging av varebilmarkedet, som i mindre grad er omfattet av dagens regulering av sektoren. Dette er en voksende del av transportbransjen. Bransjeprogrammet arbeider blant annet for å styrke offentlige myndigheters kontrollsamarbeid overfor bransjen, samt veiledning overfor utenlandske virksomheter og sjåførere, og har i 2018 kartlagt arbeidsforhold blant bulgarske og rumenske sjåførere som kjører i Norge. Statens vegvesen deltar fast i bransjeprogrammet.

Bil

Bransjeprogrammet for bilbransjen ble etablert høsten 2018, og ledes av Arbeidstilsynet i samarbeid med Statens vegvesen. Bakgrunnen for etableringen er at det i deler av bilbransjen, som omfatter blant annet bilverksteder, bilvaskehaller og dekkskift, forekommer useriøse arbeidsforhold og brudd på HMS-regelverket.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

3. Tiltak for å fremme seriøsitet i bygge- og anleggsnæringen

I samarbeid med næringen og partene i arbeidslivet arbeider myndighetene aktivt og målrettet for å fremme mer seriøsitet og med å bedre arbeidsforholdene til de ansatte. Partene og myndighetene samarbeider blant annet i *byggenæringens seriøsitetsforum*. For å styrke dette samarbeidet legges det fra 2019 inn under Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ).

Samarbeid for sikkerhet i byggenæringen er et konkret samarbeid mellom partene og myndighetene som har som mål å bidra til en skadefri næring. Gjennom disse eksisterende samarbeidsflatene vil myndighetene vurdere forslag til tiltak som kommer fra partene, for å øke seriøsiteten i næringen.

Regjeringen har satt ned et ekspertutvalg som skal vurdere om dagens system med «Sentral godkjenning for ansvarsrett», erklæring om ansvarsrett i byggesak, uavhengig kontroll og det foreslåtte Seriøsitetsregisteret bidrar til å oppfylle målsetningen om forsvarlig byggkvalitet, tydelig plassering av ansvar, kvalifiserte og seriøse aktører. Utvalget skal også se på om det er behov for nye tiltak. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil følge opp utvalgets rapport og vurdere virkemidler i tilknytning til plan- og bygningslovgivningen, for å øke kvalitet og seriøsitet i næringen.

Ansvar: Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet

Forebygging og innkjøp

En måte å forebygge arbeidslivskriminalitet på er å stille strengere krav til oppdragsgivere og leverandører. Offentlige oppdragsgivere kjøper varer og tjenester for over 500 milliarder per år og har et særlig ansvar for å forhindre arbeidslivskriminalitet i anskaffelsene sine. Det er viktig at offentlige og private oppdragsgivere samt forbrukere får mer informasjon og kunnskap om hvordan de kan forhindre kjøp fra leverandører og tjenestetilbydere som driver kriminelt, og at det blir lettere for de å finne frem til de seriøse aktørene. Organisasjonene i arbeidslivet har også en viktig rolle som pådriver i arbeidet mot arbeidslivskriminalitet både overfor egne medlemmer og myndighetene.

4. Styrket tverretattlig samarbeid om forebygging av arbeidslivskriminalitet

Politiet, Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet skal utvikle en felles forebyggende strategi mot arbeidslivskriminalitet. Samarbeid med blant annet organisasjonene i arbeidslivet vil være en del av arbeidet.

Etatene skal blant annet videreutvikle *Tettpå*: som et virkemiddel i det forebyggende arbeidslivet. *Tettpå*: er et tiltak hvor veiledere fra offentlige myndigheter ringer til privatpersoner som har søkt om byggetillatelse eller som har kjøpt bolig- eller fritidseiendom, for å informere om hva de bør sjekke i forbindelse med bruk av håndverkere og hvor de kan finne informasjon. Forbrukerne får også vite hva slags plikter og rettigheter de har. *Tettpå*: er et samarbeid mellom blant annet Skatteetaten, politiet, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet, og andre samarbeidspartnere som Direktoratet for Byggkvalitet, Huseiernes Landsforbund, Byggenæringens Landsforening, Fellesforbundet og SMSØ. Tiltaket har vært i drift i Trondheim kommune siden 2016. Fra høsten 2018 ble tiltaket utvidet til flere kommuner i Trøndelag, Buskerud, Vestfold, Telemark og Vest-Agder. Det vurderes om tiltaket skal implementeres over hele landet.

Ansvar: Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet

5. Næringslivskontakter i politiet

Politiet har i løpet av de siste par årene fått særskilte næringslivskontakter i samtlige politidistrikter. Forebygging er nå en primærstrategi for politiet, og næringslivskontaktene er nøkkelforressurser blant annet i politiets strategi for å forebygge arbeidslivskriminalitet.

Næringslivskontaktene skal blant annet formidle oppdatert kunnskap om trusselbildet til relevante virksomheter og aktører, gi råd til utbyggere for større bygg- og anleggsprosjekter, ha kontakt om kriminalitetsutfordringer med aktører i utsatte næringer, og generelt være en pådriver og tilrettelegger for samhandling mellom politi, kontrolletater, næringslivet og organisasjonene.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

6. Utvikle tjeneste som gjør det lettere å kontrollere om leverandører er seriøse – eBevis

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) og Brønnøysundregistrene (BR) etablerer en tjeneste som skal gi offentlige oppdragsgivere sanntidstilgang til dokumentasjon i tilknytning til anskaffelser og kontraktsoppfølging. Tjenesten eBevis vil blant annet gi tilgang til firmaattest, informasjon om konkurs og regnskap fra Brønnøysundregistrene, samt restanser på skatt og merverdiavgift fra Skatteetaten, og vil på denne måten være et verktøy for å kontrollere om leverandører er seriøse. Tjenesten skal etter planen lanseres i løpet av første halvdel av 2019. Tjenesten etableres med funksjonalitet for å styre tilgang for flere brukergrupper og kan utvides med flere datakilder. Difi vil i 2019 vurdere hvilke registre som er aktuelle for en utvidelse av tjenesten på anskaffelsesområdet.

Det kan også vurderes hvordan eBevis-tjenesten kan gjøres tilgjengelig for ulike tilsynsmyndigheter i deres arbeid med tilsyn og kontroll. Det kan også være andre aktuelle brukergrupper i offentlige virksomheter, samt private profesjonelle oppdragsgivere med behov for å kontrollere seriøsitet hos underleverandører. Det er flere forhold som må klargjøres nærmere før en slik utvidelse er mulig, blant annet juridiske, tekniske og sikkerhetsmessige.

Regjeringen vil også utrede om forbrukere kan og bør gis tilgang til sanntidsdata fra offentlige registre. Flere forhold, særlig av juridisk og sikkerhetsmessig karakter, må avklares før slik tilgang kan gis.

Ansvar: Nærings- og fiskeridepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet

7. Informasjon og oppfølging av regelverket for offentlige anskaffelser

Regjeringen vil at offentlig sektor skal gå foran i arbeidet med å sikre et seriøst arbeidsliv i anskaffelsene sine. I 2018 lanserte Difi en digital veileder om forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Selv om veilederen er særlig rettet mot kommunale oppdragsgivere, er den også nyttig for andre offentlige oppdragsgivere. Veilederen inneholder informasjon om hvilke krav som stilles, samt anbefalinger om hvordan kravene kan etterleves – fra inngåelse til oppfølging av kontrakter. Veilederen inneholder også et eget risikovurderingsverktøy for å lettere avgjøre behovet for å gjennomføre mer kontroll av kontraktene. Difi har igangsatt opplæringsaktiviteter knyttet til veilederen, og samarbeider med Arbeidstilsynet og KS for å gjøre den mer kjent. Det planlegges en måling av hvordan regelverket etterleves. Dette vil også kunne si noe om effekten av veilederen og behov for forbedringer.

Det er også utarbeidet veiledning til kravene som ble innført i 2017 om begrensningen i antall ledd i leverandørkjeden og bruk av lærlinger. Arbeidet følges videre opp av Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Difi. Kunnskapsdepartementet tar sikte på å starte en evaluering av lærlingekravet i 2019.

Regjeringen har gitt en fellesføring til alle offentlige virksomheter i tildelingsbrevene om at anskaffelser skal gjennomføres og følges opp på en slik måte at det motvirker arbeidslivskriminalitet. Fellesføringen videreføres i 2019. Det vil gjennomføres en kunnskapsoppsummering basert på årsrapporteringen fra virksomhetene, om hvilke systemer og rutiner de har for å forhindre arbeidslivskriminalitet i anskaffelsene sine.

Nærings- og fiskeridepartementet tar sikte på å legge frem en stortingsmelding om offentlige anskaffelser våren 2019. Her vil det vurderes ytterligere tiltak for å forhindre arbeidslivskriminalitet i offentlige anskaffelser.

Ansvar: Nærings- og fiskeridepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet

8. Samarbeid mot svart økonomi

Sentrale parter i arbeids- og næringslivet (LO, NHO, KS, Unio og YS) og Skatteetaten har gjennom flere år hatt et organisert samarbeid mot svart økonomi (SMSØ). Formålet med samarbeidet er å arbeide holdningsskapende og forebyggende mot svart økonomi. Tiltakene retter seg mot forbrukere, næringsliv og ungdom, og er nedfelt i en handlingsplan.

Barn og ungdom (Spleiselaget)

«Spleiselaget» er rettet mot elever i videregående skole slik at elevene får en innføring i sammenhengen mellom verdiskaping, skatt og velferd. Spleiselaget møter 40 000 elever hvert år, mens dataspillet «Spleiselaget Byen» spilles 130 000 ganger årlig, primært i ungdomsskolen. Den forebyggende innsatsen mot lærlinger og elever i bygg- og anleggsteknikk styrkes gjennom det nye tiltaket «Spleiselaget lærling» i 2019.

Privatmarkedet (Handle hvitt)

En undersøkelse fra 2018 om svart arbeid i privatmarkedet viser at 10 prosent oppgir å ha kjøpt svarte tjenester de siste to årene. Det er det laveste tallet siden målingene startet i 2006. Fremdeles er det store utfordringer i kjøp av svarte bygg-/snekkertjenester og renhold. SMSØ vil samarbeide med relevante aktører (blant annet Forbrukerrådet) for å samordne og tilpasse informasjon til forbrukere på nettstedet handlehvitt.no.

Innkjøp i offentlig sektor og næringslivet

Over 50 kommuner har vedtatt SMSØs ti strategiske grep mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet. En ny versjon vil bli lansert i 2019.

Ansvar: Finansdepartementet

9. Gjøre det enklere for forbrukere å velge seriøse aktører

Regjeringen vil gjøre det lettere for befolkningen å finne frem til seriøse leverandører. Et viktig tiltak er en videreutvikling av eBevis (jf. tiltak 6) der det skal utredes om private forbrukere kan gis tilgang til ordningen.

I 2018 gjennomførte Arbeids- og sosialdepartementet flere endringer for å styrke godkjenningsordningen for renhold for å minske handlingsrommet for kriminelle i renholdsmarkedet. Blant annet ble det innført et forbud for private forbrukere mot å kjøpe renhold fra ikke-godkjente virksomheter. I Arbeidstilsynets renholdsregister kan forbrukere enkelt kontrollere om renholdsvirksomheter er godkjent. Det er viktig at renholdsregisteret blir godt kjent og brukt av forbrukere for å forhindre at det kjøpes svarte tjenester.

SMSØ lanserte i mai 2017 en holdningskampanje mot svart økonomi i forbrukermarkedet. Formålet med kampanjen er å bevisstgjøre forbrukerne om at det er ulovlig å kjøpe svarte

varer og tjenester, og at det innebærer støtte til kriminell virksomhet. SMSØ vil samarbeide med relevante aktører (bl.a. Forbrukerrådet) for å samordne og tilpasse informasjon til forbrukere, slik at flere handler hvitt. For å gjøre det enklere for forbrukere å velge seriøse leverandører vil det bli etablert et samarbeid mellom SMSØ og andre offentlige aktører med sikte på å utvikle en ny veiledningstjeneste på nettstedet handlehvitt.no.

Barne- og likestillingsdepartementet skal våren 2019 legge frem en stortingsmelding om forbrukerpolitikk. Temaene ovenfor vil bli drøftet i et eget kapittel om regjeringens arbeid for å motvirke arbeidslivskriminalitet i forbrukermarkedene.

Ansvar: Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet

10. Gjøre det enklere for private virksomheter å være seriøse

Private virksomheter står for en betydelig del av anskaffelsesmarkedet og må ta ansvar for å motvirke arbeidslivskriminalitet. Regjeringen vil samarbeide med partene i arbeidslivet om tiltak som kan hjelpe private virksomheter til å finne frem til seriøse leverandører. Gjennom treparts bransjeprogram er det utviklet flere digitale veiledere for å gjøre det enklere for virksomhetene å drive seriøst (jf. tiltak 2).

NHO er i gang med å utarbeide et e-læringsverktøy som gir et sett med konkrete råd til private virksomheter om hvilke krav de bør stille til sine leverandører. Det planlegges lansering i løpet av våren 2019. SMSØ jobber også for å sette søkelys på bestillerrollen i næringslivet, og arbeider for at det stilles effektive og hensiktsmessige krav ved risikoanskaffelser. Det er satt ned en arbeidsgruppe på området som forventes å levere forslag i løpet av 2019. Videre vil regjeringen vurdere om eBevis (jf. tiltak 6) kan gjøres tilgjengelig for private profesjonelle oppdragsgivere (jf. tiltak 6).

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet koordinerer

11. Styrket oppfølging av leverandører ved innkjøp av arbeidsmarkedstiltak

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for innkjøp og forvaltning av arbeidsmarkedstiltak for store beløp hvert år. I tillegg er etaten selv tiltaksarrangør med ansvar for hele verdikjeden for enkelte arbeidsmarkedstiltak. Det er avdekket risiko for at kriminelle aktører utnytter dette markedet til egen vinning og på bekostning av sårbare arbeidstakere. Det kan være tilfeller der brukere på arbeidsmarkedstiltak får lavere lønn enn forutsatt, blir satt til å utføre andre arbeidsoppgaver eller blir plassert i andre virksomheter enn forutsatt. Risikoen for misbruk av tiltaksordningene gjelder mange ulike bransjer, og kan brukes som et ledd i finansieringen av den kriminelle virksomheten. Arbeids- og velferdsetaten vil derfor styrke arbeidet med oppfølging og kontroll av arbeidsmarkedstiltakene som et ledd i å forebygge arbeidslivskriminalitet. Etaten vil blant annet innhente en utvidet oversikt over tilbud og arbeidsbetingelser hos eksterne tiltaksleverandører.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Kunnskap

Arbeidslivskriminalitet er en sammensatt utfordring som krever at det arbeides langs ulike spor for forebygging og bekjempelse. Det er behov for mer kunnskap om omfanget av arbeidslivskriminalitet og effekten av myndighetenes tiltak. Kartlegginger av utviklingstrekk i arbeidslivet og evalueringer av de tiltak som gjennomføres, vil bidra til bedre prioritering og innretning av den videre innsatsen mot arbeidslivskriminalitet.

12. Styrket kunnskap om arbeidslivskriminalitet

Regjeringen har etablert et nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) for å styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet. Politiet, Skatteetaten, Tolletaten, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet deltar. I 2017 utarbeidet NTAES en situasjonsbeskrivelse om arbeidslivskriminalitet. Dette var en videreutvikling av situasjonsbeskrivelsen fra 2014, som ble utarbeidet av politiet og kontrolletatene. I 2018 la NTAES frem en rapport om etatenes sanksjonsmuligheter og en rapport om kriminelle i arbeidslivet basert på en analyse av politiets straffesaksregister. Det skal gjennomføres en evaluering av NTAES i 2020.

Kunnskapsgrunnlaget om arbeidslivskriminalitet skal videreutvikles. En viktig del av etatenes kunnskapsbygging er å måle og kartlegge effekter av de tiltak som gjennomføres. Som oppfølging av felles mål og styringsmodell for det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet vil politiet, Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet etablere en tverretatlig analysegruppe for effektmåling. Det forventes at de første felles vurderingene kommer til årsrapporteringen for 2019. Skatteetaten vil igangsette og lede arbeidet.

Ansvar: Finansdepartementet koordinerer

13. Kartlegge utviklingen av tilknytningsformer i arbeidslivet og bruken av allmenngjøring av tariffavtaler

Det er gjennomført et forskningsprosjekt i årene 2014–2018 om hvordan bruken av tilknytningsformer som midlertidig ansettelse, innleie og selvstendig næringsdrivende utvikler seg. Kartleggingen viser at det har vært små endringer i perioden, med en viss økning i bruken av innleie, særlig innen bygg og anlegg. Arbeids- og sosialdepartementet har vært oppdragsgiver for prosjektet, som er gjennomført i samarbeid med partene i arbeidslivet. For å se på den videre utviklingen, blant annet når det gjelder konsekvenser av endringer i reglene om innleie fra 2019, skal det gjennomføres et nytt forskningsprosjekt om tilknytningsformer i arbeidslivet for perioden 2018–2022. Det skal også gjøres en kartlegging av omfang og særtrekk ved franchise- og konsernforhold med vekt på arbeidsgiveransvar og arbeidstakerrettigheter. I 2018 er det gjennomført en kartlegging av hvilke reguleringer som gjelder for utsendte arbeidstakere. Det skal også gjennomføres kartlegginger knyttet til ordningen med allmenngjøring av tariffavtaler.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

Informasjon

Mållrettet informasjon til utenlandske arbeidstakere som søker arbeid i Norge vil gjøre det enklere for dem å kjenne sine rettigheter og plikter, samt å vite hva de kan kreve av sin arbeidsgiver. Tiltak for bedre informasjon og veiledning til arbeidstakere og virksomheter er viktig for å forebygge mot arbeidslivskriminalitet og useriøse arbeidsforhold.

Kontroll med fagkompetanse er styrket gjennom ordningen med godkjenning av utenlandsk fagutdanning som er likestilt med norsk fag- eller svennebrev. Ordningen omfatter nå en rekke fagutdanninger i de baltiske landene, Polen og Tyskland og utvides til de nordiske landene i 2019.

14. Mållrettet informasjonsarbeid overfor utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere

Informasjonstilbudet til utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere er styrket. Det er servicesentre for utenlandske arbeidstakere (SUA) i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Kirkenes. På SUA samarbeider Arbeidstilsynet, politiet, Skatteetaten og Utlendingsdirektoratet (UDI) om å gi god veiledning og rask søknadsbehandling til utlendinger som kommer til Norge for å jobbe. Samtidig er SUA viktig for å avdekke ulovlige arbeidsforhold og juks med identitet. SUA skal videreutvikles som etatenes felles møtepunkt med utenlandske arbeidstakere og deres arbeidsgivere. SUA skal dessuten utvikle og gjennomføre tverretatlige veilednings- og informasjonstiltak overfor målgruppen.

Det skal gjennomføres et mållrettet informasjonsarbeid overfor utenlandske arbeidstakere for å sette fokus på rettigheter og plikter som arbeidstaker i Norge. I samsvar med oppfølgingen av håndhevingsdirektivet skal Arbeidstilsynet gjennomføre informasjonstiltak overfor utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere om norsk arbeidsliv, regelverk og kontrollaktivitet. Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten, UDI og politiet har også et bredt informasjonstilbud til utenlandske arbeidstakere. Etatene samarbeider om nettsiden www.workinnorway.no som viser brukerne videre til de respektive etatenes nettsider. Målsettingen med nettsiden er at det skal være den foretrukne informasjonskanalen for utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere.

Arbeids- og velferdsdirektoratet, Arbeidstilsynet, Politidirektoratet, Skattedirektoratet og UDI har fått i oppdrag å kartlegge og vurdere eksisterende informasjonsaktiviteter overfor utenlandske arbeidstakere og har i en felles rapport levert 1. desember 2018 skissert flere anbefalinger og tiltak til forbedringer. Anbefalingene i rapporten vil følges opp og ses i sammenheng med tiltak og anbefalinger som tidligere har vært lagt frem i den tverretatlige rapporten «Ny i Norge» fra juni 2017.

Ansvar: Finansdepartementet koordinerer

15. Økt oppmerksomhet overfor ofre for tvangsarbeid og menneskehandel

I en del tilfeller innebærer arbeidslivskriminalitet grov utnyttelse av sårbare arbeidstakere. Det kan være personer som er særlig sårbare på grunn av fattigdom, gjeld, lav alder, nedsatt funksjonsevne, mangel på utdanning eller arbeid. I samsvar med Norges internasjonale forpliktelser gjennomfører myndighetene tiltak for å bekjempe tvangsarbeid og menneskehandel. Mulige ofre for menneskehandel har rett til opphold i en periode

på seks måneder, den såkalte refleksjonsperioden. De har videre rett til bistandsadvokat. Regjeringens strategi mot menneskehandel fra 2016 følges opp med tiltak for å styrke bistanden til ofrene. Det er behov for tiltak som kan bistå ofre for arbeidslivskriminalitet og grovere tilfeller av tvangsarbeid med ulike hjelpetiltak. I dag gis det økonomiske tilskudd til blant annet frivillige organisasjoner som bistår utsatte arbeidstakere. Regjeringen vil videreføre dette samarbeidet og drøfte med partene i arbeidslivet og organisasjoner som Caritas, Frelsesarmeen og Kirkens Bymisjon hvordan denne innsatsen kan styrkes og målrettes.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Kontroll og oppfølging

Samarbeidet mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, politiet og Skatteetaten for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet er styrket. I perioden 2015–2017 er det etablert a-krimsentre i Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim, Bodø og Tønsberg. Det er også etablert samarbeid mellom etatene og andre myndigheter andre steder i landet uten at etatene er fast samlokalisert. Også andre myndigheter deltar i samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Tolletaten og skatteoppkreverne (kemner) har også en viktig rolle i det tverretatlige samarbeidet. For å oppnå gode effekter av samarbeidet er det særlig viktig med gode muligheter for informasjonsutveksling mellom etatene slik at man kan samarbeide tett om sakene.

Etatene har utarbeidet felles handlingsplan for styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet. Etatene utarbeider også felles årsrapporter som oppsummerer aktiviteter og resultater. Det er innført en felles styringsmodell som tydeliggjør roller og rammer for samarbeidet. Det er videre utarbeidet felles mål- og styringsparametere som inngår i den enkelte etats mål- og resultatstyring fra og med 2019.

16. Videreutvikle det tverretatlige samarbeidet

Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, politiet og Skatteetaten skal prioritere innsatsen for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet. Etatene har på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet utarbeidet felles mål- og resultatstyring for a-krimssamarbeidet.

Det pågående samarbeidet mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, politiet og Skatteetaten vil utvikles og styrkes ytterligere. Etatene stiller ressurser til rådighet for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet på en effektiv og slagkraftig måte. Felles prioriteringer bygger på kunnskap, og kunnskapsbygging er et felles ansvar. Etatene skal bruke de mest effektive virkemidler og sanksjoner (jf. tiltak 19) som etatene samlet sett disponerer. Informasjonsdeling (jf. tiltak 18) og felles IKT-løsninger er avgjørende for et effektivt samarbeid mellom etatene, og det planlegges en utvikling av dagens plattform. For 2019 er det bevilget 20 mill. kroner for å styrke innsatsen i a-krimsentrene. Av styrkingen skal 10 mill. kroner gå til felles teknologistøtte og 10 mill. kroner til øvrig styrking av a-krimsentrenes arbeid ut fra etatenes felles vurdering av hvor innsatsen gir størst effekt.

Andre relevante myndigheter deltar også i det tverretatlige a-krimssamarbeidet. På bakgrunn av de utfordringene som er avdekket i ulike deler av vei- og veitrafikksektoren, er det et nært operativt samarbeid med Statens vegvesen (jf. tiltak 17). Det er også et godt samarbeid med Tolletaten, UDI, Mattilsynet, El-tilsynet, kommunene og andre relevante samarbeidspartnere. Det skal også legges til rette for god kontakt mellom etatene i det tverretatlige a-krimssamarbeidet og partene i arbeidslivet.

For at Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, politiet og Skatteetaten skal ha likelydende mål- og styringssignaler for den tverretatlige innsatsen mot arbeidslivskriminalitet har departementene utarbeidet felles tekst i tildelingsbrevene til etatene. På bakgrunn av dette vil etatene utarbeide felles årsrapporter for innsatsen. Det er imidlertid behov for mer kunnskap om hvordan etatenes innsats bidrar til redusert arbeidslivskriminalitet (jf. tiltak 12).

Det er også etablert felles opplæring i tverretatlig samarbeid ved Politihøgskolen. Dette arbeidet videreføres i samarbeid med etatene som deltar i bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

17. Styrket samarbeid og oppfølging i vei- og transportsektoren

Regjeringen vil arbeide for å redusere arbeidslivskriminalitet i samferdselssektoren. Utfordringene er betydelige og gjelder blant annet oppfølging av verksteder, trafikkopp- læring- og transportbransjen, men også i kontraktene for utbygging, drift og vedlikehold av vei. Et viktig tiltak er å styrke tilsyns- og kontrollvirksomheten på veitransportområdet, blant annet gjennom bedre hjemler for godkjenning og tilsyn med verksteder og trafikkskoler, mer effektive reaksjoner og gjennom et tettere samarbeid mellom Statens vegvesen og andre kontroll- og tilsynsetater. I 2018 ble det iverksatt handlingsplaner som skal sikre økt samhandling mellom vegvesenet, politiet, Arbeidstilsynet, Tolletaten og Skatteetaten om kontroll på veitrafikkområdet. Statens vegvesen har opprettet en egen krimenheter for sitt ansvarsområde.

Erfaringer fra kontrollvirksomheten viser et behov for å avdekke strukturer bak enkelt-sakene på vei- og veitrafikkområdet. Behovet kan gjelde på tvers av samferdselsektorene. Slik oppfølging krever nye arbeidsformer og spesialisert kompetanse. Innenfor veisekto- ren vil behovet for å avdekke strukturer også gjøre seg gjeldende for bl.a. fylkeskommunene. Fylkeskommunene skal som en del av regionreformen overta administrasjonen av eget veinett fra 2020 eller senest 1. januar 2021.

På bakgrunn av de utfordringene som er avdekket i ulike deler av vei- og veitrafikksek- toren, vil samarbeidet mellom Statens vegvesen og a-krimssentrene bli videreutviklet. Primært er det å sikre bedre informasjonsdeling med etatene i a-krimssentrene en viktig faktor for at Statens vegvesen skal kunne motvirke arbeidslivskriminalitet i sektoren.

Ansvar: Samferdselsdepartementet

18. Styrket informasjonsdeling mellom offentlige myndigheter

Informasjonsdeling er et av de viktigste premissene for å få til et effektivt a-krimssamarbeid mellom ulike offentlige myndigheter. Dette gjelder både i deres ordinære virksomhet og i særskilte formaliserte samarbeid, og både på strategisk og operativt nivå.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for styrket informasjonsdeling som kan bidra til et mer effektivt samarbeid mellom offentlige myndigheter. Justis- og beredskapsdepartementet har derfor bedt Forvaltningslovutvalget om å særlig vurdere forvaltningslovens regler om taushetsplikt opp mot etatenes behov for informasjon fra andre myndigheter for å bekjempe kriminalitet. Forvaltningslovutvalget skal avgi sin innstilling i mars 2019. Ettersom prosessen med eventuelle endringer i forvaltningsloven er forventet å være tidkrevende, har Regjeringen igangsatt flere prosesser for å avhjelpe situasjonen underveis.

Regjeringen fremmet i 2018 to proposisjoner med lovforslag som er ment å forbedre informasjonsdelingen i a-krimssamarbeidet. Som følge av dette trådte en ny bestemmelse i personopplysningsloven § 12a i kraft 20. desember 2018. Bestemmelsen åpner for at offentlige myndigheter kan utlevere personopplysninger som ikke er taushetsbelagte til hverandre når det er nødvendig for å forebygge, avdekke, forhindre eller sanksjonere arbeidslivskriminalitet. Bestemmelsen er ment å speile alt arbeidet som gjøres mot arbeidslivskriminalitet, både i og utenfor det formaliserte samarbeidet ved a-krimssentrene og NTAES, og dekker utlevering i alle ledd i saksbehandlingen hos aktørene som omfattes (jf. Prop. 115 L (2017–2018)).

Videre ble det også vedtatt endringer i tolloven og skatteforvaltningsloven 20. desember 2018, endringene er foreløpig ikke trådt i kraft. Når endringene trer i kraft vil Skatteetaten og Tolletaten få utvidet adgang til å gi taushetsbelagte opplysninger til medarbeidere fra de andre etatene som deltar i samarbeidet ved NTAES og a-krimssentrene. Skatte- og tollmyndighetene skal også få adgang til å gi taushetsbelagte opplysninger til offentlige myndigheter som kan ha bruk for dem i sitt arbeid med tilsyn etter arbeidsmiljølovgivningen (jf. Prop. 1 LS (2018–2019)).

Det er videre satt i gang et arbeid for å vurdere hvilke andre offentlige myndigheter utenfor det formelle a-krimssamarbeidet som kan ha regler om taushetsplikt som hindrer informasjonsdelingen. Det er lagt opp til at utvidelser i adgangen til å dele informasjon mellom myndighetene bør skje i sektorregelverket, slik det ble gjort for skatte- og tollmyndighetene. Arbeids- og sosialdepartementet har blant annet foreløpig vurdert at Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten har en for snever adgang til informasjonsdeling, og departementet er i gang med et arbeid for å sikre at etatene har tilstrekkelige hjemler. I den forbindelse vil Arbeids- og sosialdepartementet sende på høring et forslag om å gi Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten utvidet adgang til å dele opplysninger med andre offentlige myndigheter.

Regjeringen vurderer også ytterligere regulering av informasjonsdeling og -behandling ved formalisert tverretatlig samarbeid.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

19. Mer effektiv sanksjonering

Det er viktig at økonomisk kriminalitet sanksjoneres effektivt og riktig. Ved sanksjonering bør de enkelte etatenes ressurser og sanksjonsmuligheter ses i sammenheng, og utnyttes optimalt. Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) har utarbeidet rapporten «Mer effektiv sanksjonering». Rapporten gir oversikt over alle samarbeidende kontrolletatene og utlendingsforvaltningens sanksjonsmuligheter, slik at det blir lettere for etatene å utnytte sanksjonsmulighetene mer helhetlig.

To arbeidsgrupper med representanter fra Riksadvokaten, Økokrim, Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, Tolletaten og Skatteetaten har sett nærmere på sanksjonsmulighetene. Den ene gruppen har sett på såkalte formallovbrudd og blant annet foreslått at det utredes en ny straffebestemmelse for «stråmannsvirksomhet» som omfatter både det å la seg bruke som stråmann, og å medvirke til at andre setter seg inn i en slik rolle.

Den andre arbeidsgruppen har sett på samordning mellom forvaltningssanksjoner og sanksjoner fra påtalemyndigheten, og gjennomgått de ulike etatenes anmeldelsesinstruks. Arbeidsgruppen konstaterer at for å få en optimal utnyttelse av sanksjonsmulighetene, bør lovbrudd som forvaltningen har like gode forutsetninger for å oppklare og reagere på som politi og påtalemyndighet, ikke bringes inn for behandling i det strafferettslige sporet. Arbeidsgruppen anbefaler blant annet at hver kontrolletat gjennomgår sin anmeldelsesinstruks og vurderer om den omfatter slike tilfeller, og om disse i så fall kan tas ut av anmeldelsesinstruksen.

Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp arbeidsgrupperapportene i samarbeid med øvrige berørte departementer.

Gebyr og tvangsmulkt overfor arbeidsgiver ved uriktige og manglende opplysninger til Aa-registeret

Arbeids- og velferdsetaten har siden 2015 hatt sanksjonsadgang når det gjelder bruk av gebyr og tvangsmulkt etter folketrygdloven § 25-3, hvor arbeidsgiver ilegges gebyr for å ha gitt uriktige opplysninger til Aa-registeret. Skatteetaten har ifølge a-opplysningsloven §§ 10 og 11 tilsvarende mulighet til å bruke like reaksjoner ved manglende rapportering av opplysninger i a-meldingen, dvs. arbeidsgivere ilegges gebyr eller tvangsmulkt i tilfeller der de ikke rapporterer alle pliktige opplysninger innen fristen (jf. a-opplysningsloven § 4). Arbeids- og velferdsetaten og Skatteetaten er i dialog for å samordne bruken av administrative sanksjoner ved manglende innlevering av opplysninger om arbeidsforhold til Aa-registeret. Etatene vil vurdere hvordan sanksjonsadgangen forankret i a-opplysningsloven og folketrygdloven kan bli brukt mer effektivt og målrettet i fremtiden.

Administrative sanksjoner for bedrageri av ytelser

Arbeids- og velferdsetaten har per i dag ingen generell lovhjemmel til å legge administrative sanksjoner ved bedrageri av ytelser. På bakgrunn av det utredningsarbeidet som er gjort om samordning mellom forvaltningssanksjoner og andre sanksjoner, vil Arbeids- og sosialdepartementet vurdere å innføre en slik lovhjemmel for ytelser etter folketrygdloven. Forslag om slik hjemmel vil bli sendt på høring.

Styrket kontroll med HMS-kort i bygge- og anleggsnæringen

Det er innført flere tiltak for å bedre oversikten over aktørene i bygge- og anleggsnæringen. Arbeidstakere skal ha HMS-kort, og det skal føres oversiktslister som viser hvem som til enhver tid befinner seg på bygge- eller anleggsplassen. Kravet om HMS-kort bidrar blant annet til å gjøre det lettere for tilsynsmyndighetene å identifisere arbeidstakere og virksomheter, og på den måten gjøre tilsynet mer effektivt der behovet for kontroll er størst. Som oppfølging av strategien mot arbeidslivskriminalitet er det blitt gjennomført flere tiltak for å motvirke misbruk og bedre kontrollen med bruken av HMS-kortene. Arbeidstilsynet har også intensivert kontrollen med HMS-kort. Erfaringene viser at bruk av overtredelsesgebyr ved brudd, samt styrket informasjon og veiledning om HMS-kort, fører til større etterlevelse av regelverket.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet

20. Styrket håndheving av ulovlig innleie

I enkelte næringer har det den senere tiden vært en økning i bruken av innleie. I 2018 ble det på denne bakgrunn vedtatt endringer i reglene om adgang til innleie. Reglene trer i kraft i 2019. Det er samtidig viktig å sikre at de gjeldende reglene på dette området overholdes. Det har vært hevdet at det forekommer en god del ulovlig innleie fra bemanningsforetak. Arbeids- og sosialdepartementet har i lys av dette igangsatt et arbeid med å se på hvordan en kan styrke håndhevingen av innleiereglene, herunder gjennom økt offentlig kontroll.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i økende grad inngått intensjonsavtaler med bemanningsbyråer. Derfor vil Arbeids- og velferdsdirektoratet på samme måte styrke kontroller ved tildeling av oppdrag og i oppfølging av inngåtte kontrakter for å sikre at deres leverandører følger gjeldende lover og regler.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

21. Effektiv inndragning

Økonomisk vinning er drivkraft bak mye av den organiserte kriminaliteten, og inndragning er derfor et viktig virkemiddel ved bekjempelse av kriminalitet. Politiet har blitt mer bevisst på bruken av inndragning de siste årene, og vil fortsette med dette som en del av deres ordinære arbeid fremover. Med en effektiv inndragning reduseres motivasjonen til å begå mange typer kriminalitet. I Norge behandles spørsmål om inndragning som hovedregel som del av straffesaken. I tillegg finnes det enkelte hjemler utenfor straffeloven for å inndra fortjeneste som er en følge av lovbrudd.

Antakelig finnes det et betydelig potensiale for inndragning i tilknytning til profittmotivert kriminalitet. Det er pekt på svakheter ved håndhevingen av regelverket om inndragning. Dette skal gjennomgås, med sikte på å oppnå en mer effektiv inndragning. Dernest kan det være aktuelt å utrede videre et forslag om en ny form for sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder.

Effektiv inndragning av utbytte fra kriminell virksomhet er avhengig ikke bare av et godt regelverk, men også av god etterforskning som legger til rette for inndragning. I politiet

har Økokrim fått rollen som fagforvalter for området finansiell sporsikring. Dette skal bidra til å styrke kvaliteten i den finansielle etterforskningen.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet

22. Bedre tilgang til konkursopplysninger

Politidistriktene har etablert en bo-koordinatorfunksjon, og Politidirektoratet har registrert en positiv utvikling, blant annet i form av innholdsmessig mer standardiserte og relevante anmeldelser fra bostyrere. Funksjonen som bo-koordinator virker fremdeles noe ulikt fra politidistrikt til politidistrikt, og Økokrims rolle som koordinator er viktig for at den skal utvikles optimalt og enhetlig.

Politiet og Skatteetaten kan få tilgang til opplysninger i konkursregisteret, herunder opplysninger om ilagt konkursskarantene, etter konkursregisterforskriften § 10. Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Finansdepartementet vil se nærmere på muligheten for å gi etatene *direkte tilgang* til konkursregisteret.

Opplysninger om konkursskarantene i Konkursregisteret kan bidra til å gjøre det lettere for arbeidsgivere og forbrukere å velge seriøse leverandører av varer og tjenester. Justis- og beredskapsdepartementet vurderer endringer i konkursregisterforskriften med sikte på økt tilgjengeliggjøring av opplysninger om konkursskarantene i Konkursregisteret.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

23. Etatenes samarbeid med arbeids- og næringslivet

Etatene har flere samarbeidsaktiviteter opp mot arbeids- og næringslivet. Eksempelvis har bygge- og anleggsnæringen i Trondheim, både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden, etablert en egen Uropatrolje. Den samler tips om useriøse aktører for så å rapportere om dette til a-krimsentrene som vurderer den videre etterforskningen. Det er etablert lignende samarbeid andre steder i landet, blant annet har Oslo i 2019 fått sin egen uropatrolje. Et annet eksempel er prosjektet «Medbyggerne» som er et samarbeid mellom offentlig sektor, partene i arbeidslivet og byggebransjen i Vestfold. A-krimsentretet deltar også i dette samarbeidet, blant annet mottar senteret tips om kriminelle aktører. Regjeringen støtter opp om samarbeidet mellom etatene, a-krimsentrene og arbeids- og næringslivets tiltak for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

Bedre registerordninger og identitetsforvaltning

Etatene som samarbeider om å bekjempe arbeidslivskriminalitet erfarer at de kriminelle aktørene og nettverkene er godt organisert. De melder om profesjonelle aktører som benytter seg av ulike og kreative metoder i strid med gjeldende regelverk for å sikre seg innpass i markedet og økonomisk vinning. Bruk av falske identiteter og registrering av uriktige opplysninger i ulike registre muliggjør arbeidslivskriminalitet. Regjeringen vil

fortsette arbeidet med å bedre registerkvaliteten i ulike offentlige registre, bekjempe misbruk av identiteter og fremme sikker identifisering.

24. Bedre registerkvalitet i offentlige registre

Det er viktig at opplysninger som registreres i ulike offentlige registre, som for eksempel Folkeregisteret, Enhetsregisteret, Aa-registeret og Merverdiregisteret, er kvalitetssikret og riktige. Falske og uriktige opplysninger utgjør en risiko for at virksomheter eller enkeltpersoner kan oppnå urettmessige fordeler eller unndra seg sine plikter. Det er derfor viktig å fortsette arbeidet for å sikre god kvalitet på opplysningene i registrene, spesielt ved registrering av nye opplysninger.

Forbedring av registerkvaliteten er et kontinuerlig arbeid i Brønnøysundregistrene, Arbeids- og velferdsetaten og Skatteetaten. Arbeidet skjer både ved løpende kontroll av opplysninger som meldes inn til registrering, og gjennom spesifikke tiltak for å sikre registerkvaliteten.

Sletting av uvirksomme enkeltpersonforetak

Sletting av uvirksomme enkeltpersonforetak gjør det enklere å verifisere om tilbydere av varer og tjenester driver aktiv næringsvirksomhet og om de er registrert i mva- og arbeids-giverregisteret. Erfaringer har vist at næringsdrivende med D-nummer og utvandrede personer er involvert i mange av de uvirksomme foretakene. Brønnøysundregistrene samarbeider med Skatteetaten og Statistisk sentralbyrå (SSB) om å slette uvirksomme enkeltpersonforetak. Tiltaket har hittil medført at om lag 38 000 enkeltpersonforetak er slettet. Av de slettede foretakene var det om lag 400 foretak hvor den næringsdrivende var registrert med D-nummer, og over 1200 personer som var utvandret. Sletting av slike foretak gjør det også enklere å kontrollere om foretak har reell virksomhet i Norge.

Sletting av ikke-reelle arbeidsforhold i Aa-registeret

Aa-registeret setter sluttdato på arbeidsforhold som ikke er bekreftet de siste tre måneder og på arbeidsforhold som står uten sluttdato på konkursåpningstidspunktet. Dette har bidratt til om lag 310 000 færre arbeidsforhold i Aa-registeret siden oppstarten av a-ordningen i 2015. Høsten 2018 har Arbeids- og velferdsdirektoratet satt i gang et arbeid med formål om å forbedre registerkvaliteten videre. Det ble sendt ut brev til 28 700 opplysningspliktige som til sammen har 140 000 arbeidstakere uten sluttdato, og som ikke har mottatt lønn de siste 12 måneder. Opplysningspliktige ble bedt om å avslutte arbeidsforholdene som ikke er reelle. Foreløpige tall tyder på veldig god effekt, og det skal vurderes å videreføre tiltaket etter at effekten har blitt oppsummert i første kvartal 2019.

Deling og tilgjengeliggjøring av registerdata

Informasjon om virksomheter som driver næringsvirksomhet i Norge er tilgjengelig i Enhetsregisteret og Foretaksregisteret. Informasjon om utenlandske selskaper som tilbyr varer eller tjenester til det norske markedet, har vært vanskelig tilgjengelig. Gjennom Brønnøysundregistrenes sider kan nå enhver koble seg på EUs portal Business Registers Interconnection System (BRIS). Gjennom denne portalen skal alle land i EØS-området gi tilgang til grunninformasjon om virksomheter som er registrert i det enkelte land, og registrerte opplysninger blir da mulig å hente ned over landegrensene. Per i dag er det 25 land som har koblet seg på. Gjennom deling av informasjon mellom ulike land i EU/EØS vil BRIS både kunne bidra til økt registerkvalitet og gi den enkelte næringsdrivende mulighet for å undersøke om utenlandske forretningsforbindelser er registrert i hjemlandet.

Adressekvalitet i Enhetsregisteret og Merverdiavgiftsregisteret

Enhetsregisteret kvalitetssikrer adresseopplysninger mot Kartverket og matrikkelen. På denne måten sikres det at de oppgitte adressene er gyldige, og at skrivemåten er korrekt slik at det ikke oppstår tvil om hvor virksomheten er lokalisert. Enhetsregisteret fører også en oversikt over adresser som har blitt brukt som fiktive adresser ved registrering av enkeltpersonforetak med utenlandsk innehaver, og det gjennomføres ekstra kontroll i tilfeller hvor det meldes nyregistrering av enkeltpersonforetak på disse adressene.

Skatteetaten og Brønnøysundregistrene skal sammen vurdere hvilke endringer som må gjøres for å hindre registrering av virksomheter i Merverdiavgiftsregisteret på adresser som ikke er godkjent i Enhetsregisteret.

Ansvar: Finansdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

25. Bedre registrering og oppfølging av tjenesteytere og utsatte arbeidstakere

Arbeids- og sosialdepartementet har sett på spørsmålet om å innføre en registreringsplikt for utenlandske tjenesteytere som utfører oppdrag midlertidig i Norge. Dette kan være et effektivt virkemiddel for å bedre tilsynsmyndighetenes muligheter til å føre kontroll med virksomheter som det ellers kan være vanskelig å nå og som opererer i bransjer hvor det er utfordringer. Det er lignende registreringsordninger i Danmark og Sverige.

Gjennom skatteforvaltningsloven § 7-6 har vi allerede regler om rapportering av utenlandske oppdragstakere og arbeidstakere til Sentralskattekontoret for utenlandssaker. Reglene skal oppfylle skattemessige formål. Det er skattemessige hensyn som ligger til grunn for vurderingen av når opplysningsplikten inntreer og hvilke opplysninger som skal gis. Arbeids- og sosialdepartementet, i samarbeid med Finansdepartementet, ser nærmere på om relevante opplysninger som kommer inn via denne ordningen, kan videreformidles til Arbeidstilsynet i medhold av de alminnelige reglene om utlevering av opplysninger fra Skatteetaten.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

26. Sikrere ID-dokumenter

Det arbeides nå med å få på plass nye systemer og prosedyrer for å øke sikkerheten i passforvaltningen og innføre nasjonale ID-kort med eID. De nasjonale ID-kortene vil ha samme sikkerhet som passene og praktisk lommebokformat, og bidra til å øke utbredelsen av sikre ID-dokumenter. Nye pass og nasjonale ID-kort med eID skal lanseres for norske borgere i 2020. Intensjonen er at norske nasjonale ID-kort med eID også skal kunne tilbys utenlandske statsborgere med arbeidsforhold eller annen tilknytning til Norge. Nødvendige vilkår for utstedelse til utenlandske statsborgere er under utredning.

For å gjøre det mulig for næringsliv og offentlige myndigheter å kontrollere ID-dokumenter skal det etter planen etableres en taps- og verifikasjonstjeneste.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

27. ID-kontroll ved utstedelse av D-nummer og helhetlig ansvar for EØS-borgere

Justis- og beredskapsdepartementet skal sammen med Finansdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet utrede om én etat skal ha et mer helhetlig ansvar for ID-forvaltningen for EØS-borgere. Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet skal også vurdere om politiet skal overta ID-kontrollen ved rekvirering av D-nummer (identifikasjonsnummer som gis til alle utlendinger som oppholder seg i Norge under seks måneder). Dette skal ses i sammenheng med blant annet politiets registreringsordning for EØS-borgere og database over stjålne/tapte utenlandske ID-dokumenter.

Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Skattedirektoratet har fått i oppdrag å identifisere alternativer som gir en sikrere og mer effektiv identitetsforvaltning overfor EØS-borgere i Norge, og har avgitt en arbeidsgrupperapport. Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet vil vurdere oppfølgingen av arbeidsgrupperapporten.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

28. Utrede knytning av biometri mellom Folkeregisteret, passregisteret og utlendingsregisteret

For å avdekke tilfeller av misbruk av identitet er det viktig at brukere av Folkeregisteret kan få bekreftet hvilke ID-nummer som er kontrollert mot biometriregistrering i justissektorens biometriregistre. Kontrollen vil avdekke om samme person er registrert med biometri på flere ID-nummer. Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet og Skattedirektoratet har derfor fått i oppdrag å utrede forutsetningene for å etablere en knytning mellom de biometriske opplysningene i pass- og ID-kortregistrene og utlendingsregisteret og Folkeregisteret. Dette for å kunne øke kvaliteten på opplysningene i Folkeregisteret.

Ansvar: Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer

Internasjonalt samarbeid

Kriminalitet og useriøse arbeidsforhold er grenseoverskridende utfordringer. Det er derfor nødvendig med bredt internasjonalt samarbeid. Gjennom EØS-avtalen er Norge en del av et felles europeisk arbeidsmarked og felles reguleringer av arbeidsmobilitet. Høsten 2017 tok regjeringen et initiativ overfor EU for å styrke innsatsen mot grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet. Arbeidstilsynet gjennomfører nå et operativt samarbeid med arbeidstilsynene i land som sender mange arbeidstakere til Norge, blant annet ved hjelp av EØS-midlene. Også andre etater har et omfattende internasjonalt samarbeid. Aktiv bruk av internasjonale samarbeidsarenaer og nær kontakt med nabolandene er nødvendig for å bekjempe og forebygge arbeidslivskriminalitet over landegrensene.

29. Gjennomføre utsendingsdirektivet i norsk rett

I juni 2018 vedtok EU endringer i utsendingsdirektivet. Direktivet regulerer hvilke av vertslandets (det land der arbeidet utføres) regler om lønns- og arbeidsvilkår som skal gjelde for arbeidstakere som sendes fra en medlemsstat til en annen i forbindelse med tjenesteytelser. Det opprinnelige utsendingsdirektivet er gjennomført i norsk rett ved arbeidsmiljøloven og forskrift om utsendte arbeidstakere. Foreløpige vurderinger tilsier at endringsdirektivet krever visse endringer i dette regelverket. Arbeids- og sosialdepartementet skal utrede hvilke endringer det er nødvendig og hensiktsmessig å gjøre for å oppfylle statens forpliktelser etter endringsdirektivet.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet

30. Styrket samarbeid på europeisk nivå

Gjennom EØS-avtalen deltar norske myndigheter på en rekke europeiske samarbeidsarenaer, blant annet knyttet til fri bevegelighet av personer, trygdekoordinering, arbeidsformidling (EURES) og EUs plattform mot svart arbeid. I november 2017 tok regjeringen et initiativ overfor EU-kommisjonen for å styrke samarbeidet med EU og de enkelte medlemslandene om innsatsen mot grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet. Det ble blant annet foreslått tiltak for å bedre utvekslingen av informasjon mellom myndigheter og forbedre samarbeidet om utstedelse og kontroll av identifikasjonsdokumenter. Det bør vurderes en samlet strategi mot arbeidslivskriminalitet på europeisk nivå, med tiltak for å styrke samarbeidet mellom landenes myndigheter innen politi, skatt, trygd og arbeidstilsyn. Basert på norske erfaringer bør partene i arbeidslivet trekkes aktivt inn i et slikt arbeid. EU-kommisjonens forslag om å opprette et europeisk arbeidsmarkedsbyrå er nå til behandling i Europaparlamentet og Rådet. Dette vil kunne bidra til å styrke innsatsen mot grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet, men bør suppleres av annet operativt samarbeid med blant annet politi og skattemyndigheter på europeisk nivå. Regjeringen har uttrykt støtte til intensjonene bak forslaget om arbeidsmarkedsbyrået, men understreket at det nye organet må respektere nasjonal myndighet og partenes autonomi. Norske myndigheter følger saken tett. Arbeidsmarkedsbyrået planlegges etablert i løpet av 2019.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet koordinerer

31. Forsterke det internasjonale samarbeidet mellom kontrollmyndigheter

Politiet og kontrollatene deltar på en rekke samarbeidsarenaer på nordisk, europeisk og globalt nivå (jf. faktabokser s. 34-35). Et effektivt samarbeid bidrar til at kunnskap og erfaringer deles. Aktiv bruk av internasjonale samarbeidsarenaer og de kanaler som finnes for informasjonsutveksling på internasjonalt nivå er nødvendig for å forebygge og bekjempe grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet. Dette gjelder både i internasjonale organisasjoner som EU og OECD og ved utvikling av særskilt samarbeid med landene som sender mange arbeidstakere til Norge. Mange konkrete saker som gjelder arbeidslivskriminalitet i Norge har forgreininger over landegrensene. Etatene vil legge vekt på å benytte mulighetene samarbeidet med kontrollmyndigheter i andre land gir til utveksling av konkret informasjon og styrket operativt samarbeid om blant annet kontroll, tilsyn og utredning av enkeltsaker.

Finansiert av EØS-midlene skal det gjennomføres operative samarbeidstiltak mellom Arbeidstilsynet i Norge og flere av de sentraleuropeiske landene. Styrket samarbeid med myndighetene i de andre nordiske landene vil forsterke muligheten til å følge opp virksomheter som opererer i flere av landene. Et eksempel på slike tiltak er samarbeidsprosjekt mot arbeidslivskriminalitet som gjennomføres av arbeidstilsynene i de nordiske landene, Estland og Latvia. Tiltaket finansieres av EU-plattformen mot svart arbeid og skal blant annet omfatte koordinerte tilsyn og utvikling av felles informasjonstiltak, «beste praksis» når det gjelder kontrollvirksomhet og et opplegg for å evaluere effekter av tilsynsinnsatsen.

Regjeringen vil styrke det internasjonale samarbeidet om kontroll av grensekryssende transport og arbeider for at regelverket på veitransportområdet utformes slik at det reduserer mulighetene for misbruk og svindel knyttet til sosiale rettigheter og trafikksikkerhet. Norske myndigheter følger blant annet opp arbeidet via Road Alliance, som er en sammenslutning av vesteuropeiske EU-land. Gjennom Road Alliance drøftes relevant EU-regelverk (mobilitetspakken) på veitransportområdet, med fokus på klare regler og effektiv håndheving. EUs organer behandler et forslag om digital registrering av blant annet grensepasseringer av kjøretøy (forslag til revisjon av forordning om fartsskriver). En slik digitalisering vil lette kontrollvirksomheten. Norge har støttet opp om forslaget sammen med EU-landene som deltar i Road Alliance-samarbeidet. Norske myndigheter vil videre arbeide for å styrke samhandlingen med kontrollmyndigheter i andre EU-land.

Ansvar: Arbeids- og sosialdepartementet, Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Utenriksdepartementet

Internasjonale samarbeidsarenaer

Politiet deltar blant annet i Interpol (Verdensomspennende politiorganisasjon med 192 medlemsland), Europol (EUs byrå for politisamarbeid) og Eurojust (påtalemyndighetenes samarbeidsorganisasjon i EU). Det er et tett samarbeid mellom politiet i de fem nordiske landene, med mange arbeidsgrupper som har ansvaret for samarbeid innenfor ulike tema. Politi Toll Norden (PTN) er et samarbeidsorgan for å bekjempe grenseoverskridende organisert kriminalitet. En del av dette samarbeidet består i at nordiske liaisonoffiserer (tjenestemenn- og kvinner fra politi- og tollmyndigheter fra de nordiske landene) utstasjoneres på ulike steder i verden, og skal være kontaktleddet mellom politiet i Norden og vertslandets myndigheter. For øvrig nevnes følgende samarbeid:

- Norge har utplassert liaisoner innenfor migrasjonsområdet på ulike steder i verden. Disse bistår også innenfor organisert og annen alvorlig kriminalitet.
- Baltic Sea Task Force er et samarbeid for å bekjempe organisert kriminalitet i Østersjøregionen. I tillegg samarbeides det om grensekontroll mellom landene rundt Østersjøen og i Norden, primært rettet mot sjøgrensen og den maritime virksomhet.
- Innenfor EØS-samarbeidet deltar Norge i et finansieringsprogram for å styrke politiet i Bulgaria, Romania og Litauen.
- Norge har undertegnet, men ikke ratifisert, Prüm-avtalen. Denne avtalen gir i noen grad politimyndighetene i de deltakende statene rett til å søke direkte i referansedata fra de nasjonale DNA- og fingeravtrykksregistre. Det gis også direkte søketilgang i de øvrige lands kjøretøyregistre.
- Gjennom Schengen Informasjonssystem (SIS) er Norge tilknyttet et felles etterlysningsregister for hele Schengen-området. For øvrig deles informasjon i Schengen-området blant annet gjennom visumdatabasen Visa Information System (VIS).

Skatteetaten ledet i 2016–2017 OECD FTA Shadow Economy workstream som resulterte i OECD-rapporten «Shining Light on the Shadow Economy». Det er igangsatt arbeid i Community of Interest vedrørende flere av tiltakene i rapporten. Skatteetaten leder arbeidet der de deltakende landene skal se på effektmåling, deling av informasjon og etterretning og tverretatlig samarbeid. Skatteetaten leder også en Nordisk Agenda-gruppe som særskilt ser på arbeidslivskriminalitet og fiktiv fakturering i nettverk.

Norge leder arbeidet med utvikling og distribusjon av etterretning tilknyttet økonomisk kriminalitet innenfor fiskeribransjen i landene rundt Nord-Atlanteren. North Atlantic Fisheries Intelligence Group er et tverretatlig og overnasjonalt samarbeid fra OECDs arbeid mot skattekriminalitet. Samarbeidet har støtte fra Nordisk Ministerråd, Nærings- og fiskeridepartementet og 13 deltakerland.

Arbeids- og velferdsetaten deltar i nordisk samarbeid på kontrollområdet. De nordiske trygdemyndighetene har satt ned en arbeidsgruppe for utveksling av informasjon og etablering og oppfølging av kontroller.

Etaten deltar i Network Group European Benefit Fraud, et samarbeidsorgan mellom de nasjonale trygdemyndighetene hvor det utveksles praktisk informasjon og erfaringer. Som del av EØS-avtalen deltar Arbeids- og velferdsetaten i europeisk samarbeid med trygdekoordinering og EESSI-prosjektet (elektronisk utveksling av meldinger mellom trygdemyndigheter innen EU/EØS-området). Det er også et omfattende europeisk samarbeid innen arbeidsformidling. Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for den europeiske jobbmobilitetsportalen EURES.

Arbeidstilsynet deltar i en rekke europeiske samarbeidsorganer på arbeidsmiljøområdet. EUs plattform mot svart arbeid ble etablert i 2016. Arbeidstilsynet representerer norske myndigheter og koordinerer oppfølgingen av dette samarbeidet med andre etater. Det er foreslått at plattformen skal legges inn under det foreslåtte arbeidsmarkedsbyrået. Arbeidstilsynet har etablert samarbeidsavtaler med arbeidstilsynene i Estland, Litauen, Polen, Bulgaria og Romania, og en avtale med Latvia vil inngås våren 2019. Finansiert av EØS-midlene gjennomføres det et operativt tilsynssamarbeid og tiltak for å fremme gjensidig læring og utveksling av informasjon med arbeidstilsynene i disse landene. Arbeidstilsynet har etablert en kontaktgruppe med hovedorganisasjonene i arbeidslivet for utveksling av informasjon og innspill i forbindelse med de ulike europeiske samarbeidstiltakene for å fremme ordnede forhold i arbeidslivet.

Statens vegvesen deltar i en rekke internasjonale samarbeidsorganisasjoner på veitransportområdet. Dette er en slik sammenslutning av organisasjoner og veitransportmyndigheter som samarbeider om regelverksutvikling og håndhevingsspørsmål ved kontroll langs vei. Statens vegvesen deltar også i internasjonalt arbeid gjennom FNs økonomiske kommisjon for Europa (UNECE), herunder om AETR-avtalen, som regulerer kjøre- og hviletid og krav til fartsskriver i internasjonal transport utover EU/EØS. Statens vegvesen gjennomfører også fellesaksjoner hvor kontrollmyndigheter fra andre europeiske land er representert.

Utgitt av:
Arbeids- og sosialdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000

Forsidebilde: Pressmaster/Colourbox
Publikasjonskode: A-0049 B
Trykk: Departementenes sikkerhets-
og serviceorganisasjon 02/2019 – opplag 200

